

Česká republika
NÁLEZ
Ústavního soudu

Jménem republiky

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedkyně a soudkyně zpravodajky Daniely Zemanové, soudkyně Lucie Dolanské Bányaiové a soudce Jiřího Přibáně o ústavní stížnosti stěžovatelky **Metrostav Infrastructure, a. s.**, sídlem Koželužská 2246/5, Praha 8 – Libeň, zastoupené JUDr. Katarzynou Krzyszczyniak, Ph.D., advokátkou, sídlem V Jámě 699/1, Praha 1 – Nové Město, proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. června 2024 č. j. 5 Tdo 1125/2023-14274, rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 4. května 2023 č. j. 4 To 17/2023-13904 a rozsudku Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 21. září 2022 č. j. 7 T 11/2015-13532, za účasti **Nejvyššího soudu, Vrchního soudu v Praze a Krajského soudu v Hradci Králové**, jako účastníků řízení, a **Nejvyššího státního zastupitelství a Vrchního státního zastupitelství v Praze**, jako vedlejších účastníků řízení, takto:

Ústavní stížnost se zamítá.

Odůvodnění:

I.

Skutkové okolnosti případu a obsah napadených rozhodnutí

1. Ústavní stížností podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) a § 72 a násl. zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), se stěžovatelka domáhá zrušení v záhlaví označených rozhodnutí s tvrzením, že jimi byl porušen čl. 8 odst. 2, čl. 36 odst. 1 a čl. 40 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

2. Z obsahu ústavní stížnosti a napadených rozhodnutí Ústavní soud zjistil, že stěžovatelka byla odsouzena v trestním řízení vedeném pod sp. zn. 7 T 11/2015 poté, co orgány činné v trestním řízení dospěly k závěru, že na ni podle § 10 odst. 1 zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů (dále také „TOPO“ nebo „zákon o trestní odpovědnosti právnických osob“), přešla trestní odpovědnost jako na právní nástupkyni obchodní společnosti Metrostav, a. s., v důsledku toho, že na ni uvedená společnost převedla část svého závodu.

3. V uvedeném trestním řízení bylo poprvé rozhodováno Krajským soudem v Hradci Králové (dále jen „krajský soud“) již v roce 2017, kdy krajský soud obviněné I. F. a společnost Metrostav, a. s., zprostil obžaloby. Vrchní soud v Praze (dále jen „vrchní soud“) zrušil citovaný rozsudek a věc krajskému soudu vrátil k novému projednání a rozhodnutí. Krajský soud následně věc znovu projednal a ve vztahu k oběma jmenovaným obviněným rozhodl stejně jako ve svém předchozím rozsudku. Vrchní soud druhý rozsudek krajského soudu opět zrušil a ohledně obou obviněných věc vrátil krajskému soudu. Ten v pořadí třetím rozsudkem (ze dne 11. 8. 2020) uznal oba obviněné vinnými pokusem zločinu poškození finančních zájmů Evropské unie podle § 21 odst. 1 a § 260 odst. 1, odst. 4 písm. a), odst. 5 písm. a) zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a pokusem zločinu dotačního podvodu podle § 21 odst. 1 a § 212 odst. 1, odst. 5 písm. a),

odst. 6 písm. a) trestního zákoníku. Z podnětu dovolání některých spoluobviněných a nejvyššího státního zástupce Nejvyšší soud tento rozsudek usnesením (ze dne 13. 10. 2021 sp. zn. 5 Tdo 23/2021) zrušil v celém rozsahu a věc vrátil vrchnímu soudu k novému projednání a rozhodnutí.

4. Po rozšíření okruhu obviněných o stěžovatelku vrchní soud rozsudkem ze dne 24. 3. 2022 č. j. 4 To 11/2019-12519 zrušil posledně zmíněný rozsudek krajského soudu v celém rozsahu, přičemž ohledně stěžovatelky, jakož i spoluobviněných F. a obchodní společnosti Metrostav, a. s., věc vrátil soudu prvního stupně k novému projednání a rozhodnutí.

5. Napadeným rozsudkem krajského soudu byli stěžovatelka a obviněný I. F. uznáni vinnými pokusem zločinu poškození finančních zájmů Evropské unie podle § 21 odst. 1 a § 260 odst. 1, odst. 4 písm. a), odst. 5 písm. a) trestního zákoníku a pokusem zločinu dotačního podvodu podle § 21 odst. 1 a § 212 odst. 1, odst. 5 písm. a), odst. 6 písm. a) trestního zákoníku. Ve vztahu ke stěžovateli bylo podle § 44 trestního zákoníku a § 1 odst. 2 TOPO upuštěno od uložení souhrnného trestu za sbíhající se trestnou činnost, za níž byla odsouzena rozsudkem vrchního soudu ze dne 21. 6. 2022 sp. zn. 2 To 127/2020. Krajský soud rozhodl stejným rozsudkem rovněž o vině a trestu spoluobviněné obchodní společnosti Metrostav, a. s.

6. Trestných činů se měli obvinění dopustit (stručně řečeno) tím, že se pokusili o neoprávněné odčerpání finančních prostředků z rozpočtu Evropské unie a ze státního rozpočtu České republiky na základě smlouvy o poskytnutí dotace uzavřené mezi Regionální radou regionu soudržnosti Severovýchod jako poskytovatelem a obchodní společností HOMA holding, s. r. o., jako příjemcem, a to na projekt „Rozšíření kapacit a zkvalitnění služeb Hotelu Bohemia Chrudim“. Na skutku se podílelo několik osob zastupujících jak příjemce dotace, tak zhotovitele stavby – obchodní společnost Metrostav, a. s., i na stavbě působícího technického dozoru investora. Podstatou skutku byla předchozí domluva obviněných a následné fingoání vybudování tzv. mikropilotáže základů hotelu, která ve skutečnosti provedena nebyla, přesto byla její realizace zhotovitelem stavby fakturována. Zainteresované osoby přitom vše činily s vědomím, že související (nepravdivé) doklady vyhotovené při jejich činnosti, kterou neprovedení mikropilot zastíraly, budou uplatněny při podání žádosti o čerpání dotace, čímž by mohlo dojít ke zrušení celé dotace. V případě proplacení investorem uplatněných nákladů by tak obvinění způsobili poskytovateli dotace škodu v celkové výši 12 480 940,21 Kč.

7. Proti rozsudku krajského soudu podali odvolání obvinění, do výroků o trestech podal odvolání v jejich neprospěch také státní zástupce. Vrchní soud rozhodl o všech podaných odvoláních napadeným rozsudkem tak, že mimo jiné zrušil rozsudek soudu prvního stupně a podle § 258 odst. 1 písm. d), odst. 2 trestního řádu ohledně stěžovatelky a spoluobviněné společnosti Metrostav, a. s., ve výrocích o trestech. Stěžovatelku odsoudil vrchní soud za zločiny uvedené ve výroku o vině, jak byl vysloven rozsudkem soudu prvního stupně a za sbíhající se zločiny, jimiž byla uznána vinnou dřívějšími trestními rozsudky, k souhrnnému trestu zákazu plnění veřejných zakázek nebo účasti ve veřejné soutěži na dobu tří let s tím, že stěžovatelce se podle § 21 odst. 3 TOPO po dobu výkonu uloženého trestu zakazuje uzavírat veškeré smlouvy na plnění veřejných zakázek, účastnit se veškerých druhů zadávacích řízení podle § 3 zákona č. 134/2016 Sb., o zadávání veřejných zakázek, ve znění pozdějších předpisů, a veškerých veřejných soutěží podle jiných právních předpisů. Stěžovatelce byl dále uložen souhrnný trest uveřejnění trestních rozsudků, spočívající v tom, aby stěžovatelka na své náklady ve dvou celostátně vydávaných tištěných denících ve lhůtě dvou měsíců zveřejnila části výroků rozsudků vztahující se k její trestné činnosti. Vrchní soud stejným rozsudkem také nově rozhodl o vině a trestu obviněného F. a o trestu obviněné

společnosti Metrostav, a. s. Podle § 256 trestního řádu zamítl odvolání stěžovatelky jako nedůvodné.

8. Proti rozsudku vrchního soudu podala dovolání stěžovatelka a obviněný F. Napadeným usnesením rozhodl Nejvyšší soud o zrušení rozhodnutí soudů nižších stupňů ve vztahu k obviněnému F. (výrok I). Odvolání stěžovatelky Nejvyšší soud odmítl podle § 265i odst. 1 písm. e) trestního řádu jako zjevně neopodstatněné (výrok II). Ve vztahu k ní tedy trestní odsouzení potvrdil, čímž bylo trestní řízení v její věci završeno.

II.

Argumentace stěžovatelky

9. Podle stěžovatelky došlo k porušení jejích základních práv v důsledku nesprávného právního názoru orgánů činných v trestním řízení o automatickém procesním nástupnictví stěžovatelky. Stěžovatelka byla vtažena do trestního řízení až ve fázi odvolacího řízení, aniž by proti ní bylo zahájeno trestní stíhání nebo na ni podána obžaloba. Zákon ovšem takový postup nepředvídá ani nedovoluje. Jádrem problému je podle stěžovatelky absence procesní úpravy přechodu trestní odpovědnosti na jejího právního nástupce v trestních předpisech. Za situace, kdy právní úprava trestního řízení proti nástupnickým právníckým osobám absentuje, není těmto právníckým osobám zajištěno právo na spravedlivé trestní řízení a procesní postup vůči nim je bez jakýchkoliv zákonných mantinelů ponechán na libovůli orgánů činných v trestním řízení.

10. Stěžovatelce byla omezena její obhajovací práva. Nebylo jí umožněno, aby se v průběhu přípravného řízení a ve fázi řízení před nalézacím soudem vyjádřila ke všem skutečnostem, které jsou jí kladeny za vinu, a k důkazům o nich, nebyla přítomna dokazování, nemohla ovlivnit jeho průběh, podávat námítky, činit návrhy, podávat žádosti a opravné prostředky, atd. Stěžovatelce je v rozporu s podstatou práva na obhajobu přičítán výkon obhajoby jinou osobou (společností Metrostav, a. s.).

11. Nejvyšší soud podle stěžovatelky zaměňuje pravidla pro interpretaci právní normy s pravidly pro použití analogie, neboť se pokouší pomocí extenzivní interpretace § 10 odst. 1 TOPO dovést procesní účinky tohoto hmotněprávního ustanovení. Zjevnou mezeru v zákoně však lze překlenout pouze pomocí analogie, která je v trestním právu procesním vyloučena tam, kde dochází k zásahu do základních práv a svobod. Postupem obecných soudů došlo k dotváření práva v neprospěch stěžovatelky, které je v trestním právu nedovolené. Takový postup nelze zhojit ani s poukazem na zachování práva na obhajobu „právnímu předchůdci“ nástupnické právnícké osoby.

12. Byť stěžovatelka svoji ústavní stížnost směřuje primárně proti procesnímu postupu, uvádí, že v jejím případě nemohla být splněna ani hmotněprávní podmínka přechodu trestní odpovědnosti, neboť převod části závodu společnosti Metrostav, a. s., na stěžovatelku nevykazoval materiální znaky blížící se sukcesi univerzální. Zdůrazňuje, že obě společnosti jsou odlišnými subjekty práva nadanými právní subjektivitou. Právo na spravedlivý proces a na obhajobu jsou ústavně zaručenými právy individuální fyzické nebo právnícké osoby a není možné, aby výkon těchto práv jedním subjektem byl přičítán subjektu jinému.

III.

Vyjádření účastníků řízení a vedlejších účastníků

13. Ústavní soud si vyžádal spis vedený Krajským soudem v Hradci Králové pod sp. zn. 7 T 11/2015 a seznámil se s vyjádřením účastníků a vedlejších účastníků řízení.

14. Nejvyšší soud ve svém vyjádření konstatuje, že převážná část vznesených námitek je opakování argumentace z řízení před trestními soudy. V napadeném usnesení byla většina námitek vypořádána. Ohledně výkladu § 10 odst. 1 TOPO Nejvyšší soud zdůrazňuje, že v posuzované věci nepostupoval podle zásad analogie, ale vycházel primárně ze smyslu a účelu právní úpravy přechodu trestní odpovědnosti. Pokud obecné soudy hodnotily spornou transakci jako snahu společnosti Metrostav, a. s., vyhnout se trestní sankci se všemi jejími důsledky, nelze než předpokládat opakované využití tohoto postupu. Za použití *analogie iuris* (§ 107 odst. 1 o. s. ř.) by nepochybně došlo k časové prodlevě, v jejímž průběhu by vznikl prostor pro realizaci stejné či podobné transakce, jejímž důsledkem by mohlo být další právní nástupnictví vedené snahou vyhnout se trestní sankci. Takové obstrukční jednání by zabránilo skončení trestního řízení ve věci samé, případně by přispělo k prodloužení procesu. Nejvyšší soud dále připomněl okolnosti, které podle něj svědčí o zachování práva na spravedlivý proces a práva na obhajobu stěžovatelky.

15. Vrchní soud ve svém vyjádření zopakoval názor, že jeho procesním postupem nedošlo k jakémukoliv porušení zákona. Přechod trestní odpovědnosti z trestně stíhané právnické osoby na jejího právního nástupce ve smyslu § 10 odst. 1 TOPO není koncipován tak, že by předpokládal opětovné zahájení trestního stíhání a podání obžaloby proti právnímu nástupci zákonně stíhané právnické osoby. Přechod již uplatněných procesních práv probíhá obdobně v případech, kdy dojde k přechodu hmotněprávního nároku poškozeného na jeho právního nástupce. Zvolený postup byl podle vrchního soudu vůči stěžovateli nejšetnější a současně procesně nejehospodárnější. Návrh státního zástupce soud stěžovatelce předem doručil, aby se mohla k argumentaci v něm obsažené vyjádřit. Zároveň soud zaslal stěžovatelce opisy všech rozhodných procesních dokumentů ve vztahu k jejímu právnímu předchůdci a poskytl jí poučení odpovídající postavení obžalované právnické osoby. V průběhu dokazování ve veřejném zasedání provedl vrchní soud mj. listinné důkazy předložené státním zástupcem i stěžovatelkou, na jejichž podkladě uvedenou otázku přechodu trestní odpovědnosti trestně stíhané právnické osoby na stěžovatelku posuzoval, což stěžovatelce umožnilo nejširší možné uplatnění jejich práv včetně možnosti ke všem rozhodným skutečnostem se přímo před soudem prostřednictvím svého zmocněnce a prostřednictvím svých obhájců vyjádřit.

16. Krajský soud ve vyjádření k ústavní stížnosti uvedl, že při rozhodování o vině stěžovatelky byl vázán právním názorem odvolacího soudu. S ním se neztotožňuje a ústavní stížnost považuje za důvodnou. Podle názoru krajského soudu lze o nástupci právnické osoby hovořit až v případech, kdy původní právnická osoba zanikne a na jejího nástupce přejdou její práva a závazky, k čemuž v nynější věci nedošlo. Vznáší otázku, zda je vůbec možné trestat právnickou osobu, která v době spáchání trestného činu neexistovala, její pracovníci se na páchaní činu nepodíleli. Uvedené společnosti nebylo sděleno obvinění, neměla reálnou možnost se účastnit trestního řízení, účinně se hájit, nebyla na ni podána obžaloba. Takovou společnost nelze trestněprávně postihnout.

17. Nejvyšší státní zastupitelství ve svém vyjádření uvedlo, že podmínky předvídané v § 10 odst. 1 TOPO byly splněny, a to v důsledku prodeje části závodu, při němž původní právnická osoba nezanikla, a trestně odpovědné zůstávají obě právnické osoby. Ačkoliv § 10

TOPO je primárně hmotněprávní normou, lze s ním spojit také procesní důsledky. I když zákon neobsahuje zvláštní ustanovení pro procesní postup v situaci, ve které po zahájení trestního stíhání obviněná právnická osoba přistoupí k právním úkonům, jejichž výsledkem bude přechod trestní odpovědnosti (aniž by šlo o situaci předvídanou § 32 odst. 1 TOPO), tak procesní nástupnictví nezapovídá ani nevylučuje. Nejvyšší státní zastupitelství souhlasí s výkladem Nejvyššího soudu, že za předpokladu racionálního zákonodárce nezamyšlejšího nesystematická řešení lze za nejrozumnější a nejhospodárnější cestu považovat automatické „vstoupení“ právního nástupce do trestního řízení v jeho aktuální fázi. S přechodem trestní odpovědnosti v hmotněprávním smyslu tak současně na právního nástupce přecházejí procesní práva a povinnosti. Nejvyšší státní zastupitelství nepovažuje za porušení základních práv stěžovatelky, pakliže proti stěžovateli nebylo zahájeno trestní stíhání ani na ni nebyla podána obžaloba. Stěžovatelka byla seznámena s povahou a důvodem obvinění proti ní, měla možnost svou obhajobu efektivně uplatnit.

18. Vrchní státní zastupitelství v Praze (dále jen „vrchní státní zastupitelství“) vysvětlilo, na základě jakých skutečností lze dospět k závěru, že převod závodu na stěžovatelku byl motivován snahou Metrostav, a. s., vyhnout se následkům hrozícího trestu. Mezi uvedenou společností a stěžovatelkou došlo k takovému převodu aktiv, aby bylo zajištěno, že stěžovatelka bude schopna provádět stavební práce v rozsahu a kvalitě vyplývající z tzv. referencí nutných k prokázání kritérií technické kvalifikace podle zákona o zadávání veřejných zakázek. Společnost Metrostav, a. s., převedla část svých referencí ohrožených (v důsledku uloženého trestu) „znehodnocením“ na stěžovatelku, která je sice formálně samostatným právním subjektem, ale zároveň podléhá koncernovému řízení ze strany Metrostav, a. s., přičemž reference byly postoupeny v takovém rozsahu, aby se stěžovatelka mohla nadále ucházet (za celou skupinu Metrostav) o veřejné zakázky v nejdůležitější oblasti (dopravní infrastruktura). Vrchní státní zastupitelství zdůrazňuje, že Nejvyšší soud nepoužil analogii, nýbrž přípustný výklad právních norem, když dospěl k závěru, že na základě právní skutečnosti, která má za následek hmotněprávní nástupnictví, dochází zároveň *ex lege* i k přechodu procesního postavení, které je s daným hmotněprávním postavením spojeno. Takový výklad není analogií a je v českém právu dlouhodobě akceptován např. v případě procesní sukcese u poškozeného v trestním řízení podle § 45 odst. 3 trestního řádu. Český právní řád nezná institut „kontinuity právní subjektivity“, o němž se zmiňuje stěžovatelka. Obecné soudy svou argumentaci postavily na tom, že pokud se právní nástupce účastní právního jednání, v rámci kterého akceptuje, že na něj přejde trestní odpovědnost, akceptuje tím i stav trestního řízení a dosavadní výkon obhajoby ze strany právního předchůdce. K přechodu trestní odpovědnosti dochází zásadně na základě právních skutečností, jejichž součástí je projev vůle právního nástupce. Je tedy věcí právního nástupce, aby před tím, než (dobrovolně) vstoupí do této pozice, posoudil, do jaké míry a v jaké kvalitě jeho právní předchůdce vykonával v řízení právo na obhajobu. To se ostatně v praxi děje, když je standardně před jakýmkoliv takovým právním jednáním prováděna tzv. *due diligence*, v rámci které nabyvatel provádí prověrku právního stavu nabývaného aktiva. Vrchní státní zastupitelství dále poukazuje na rozdíly ve stíhání fyzických a právnických osob, které vedou k tomu, že obsah a dosah práva na obhajobu právnických osob není zcela totožný s obsahem a dosahem těchto práv u fyzických osob. Závěrem zdůrazňuje, že případné nové trestní řízení by nemělo vliv na možnosti obhajoby, neboť otázka trestní odpovědnosti společnosti Metrostav, a. s., je již pravomocně rozhodnuta a v případném novém trestním řízení by se již řešilo pouze to, zda na stěžovatelku přešla trestní odpovědnost (příp. výše trestu). Nad rámec výše uvedeného se vrchní státní zastupitelství vyjádřilo také k tomu, z jakých důvodů je nutno podpořit závěr o přechodu trestní odpovědnosti na stěžovatelku také v hmotněprávním smyslu.

19. Stěžovatelka ve své replice uvedla, že se plně ztotožňuje s právním názorem uvedeným ve vyjádření krajského soudu a opětovně zdůraznila, že jádrem jejích námitek je skutečnost, že v zákoně zcela absentuje právní úprava procesního postupu proti nástupnickým právnickým osobám, a jejím „vtažením“ do trestního řízení tak dochází k porušení práva „nebýt stíhán jinak než zákonem stanoveným způsobem“. Stěžovatelka má za to, že na tuto stěžejní námitku soudy v trestním řízení dostatečným způsobem nereagovaly a nereagují na ni ani vyjádření k ústavní stížnosti. Staví-li vrchní soud na roveň uplatnění nároku, o kterém je rozhodováno v adhezním řízení, s realizací práv obviněného, považuje to stěžovatelka za zjevný projev argumentační nouze. Zakotvení procesních práv poškozeného a obviněného, resp. důsledků, které pro oba může trestní řízení mít, je zcela nesrovnatelné. Ustanovení § 10 TOPO má hmotněprávní povahu, což potvrzují i vyjádření Nejvyššího soudu a Nejvyššího státního zastupitelství. Přejít trestní odpovědnosti tedy nezahrnuje sdílení osudu a procesního postavení konkrétní osoby v rámci konkrétního řízení. K argumentaci Nejvyššího soudu stěžovatelka dodává, že jelikož § 10 odst. 1 TOPO nemá žádný procesněprávní obsah, nelze z něj ani interpretací dovozovat jakékoliv procesní závěry, natož „soudcovskou interpretací“ vytvořit nový ucelený soubor procesních pravidel, která mají být užita při „vtáhnutí“ právního nástupce obžalované právní osoby do trestního řízení. Nelze totiž „interpretovat“ právní normu, která v právním řádu neexistuje. K vyjádření vrchního státního zastupitelství stěžovatelka uvádí, že žádá z výkladových metod neposkytuje možnost nahradit absentující právní úpravu libovolně zvoleným, zákonem však neupraveným, postupem. Zásada enumerativnosti veřejnoprávních pretenzí znamená, že proti ní bylo možné v trestních řízeních postupovat toliko způsobem upraveným v zákoně a pokud takový postup upraven nebyl, nebylo možno proti ní postupovat vůbec. Soudy jsou povolány k aplikaci i k výkladu právních norem, nikoli však k dotváření jejich chybějících ustanovení. Stěžovatelka považuje za nepřijatelné, aby soudy postupovaly způsobem neupraveným zákonem s odůvodněním, že se jedná o „nejrozumnější a nejehospodárnější cestu“. K argumentaci Nejvyššího státního zastupitelství stěžovatelka dále uvedla, že v její věci byla porušena zásada obžalovací, neboť jejím vstupu do trestního řízení nepředcházelo podání obžaloby.

20. V pozdějším doplnění repliky stěžovatelka poukazuje na to, že zákonodárce zjevně v době přijetí právní úpravy TOPO nepočítal s tím, že by § 10 odst. 1 TOPO bylo možno vztáhnout i na specifické případy singulární sukcese jako je převod obchodního závodu, či jeho podstatné části. K rozšíření interpretace i na tyto specifické případy singulární sukcese došlo až na základě usnesení Ústavního soudu ze dne 23. 3. 2016 sp. zn. II. ÚS 840/14. Stěžovatelka k tomu cituje důvodovou zprávu, z níž dovozuje, že zákonodárce měl v otázce přechodu trestní odpovědnosti právní osoby původně na mysli pouze universální sukcesí a inspiraci rakouskou právní úpravou (kde na rozdíl od české úpravy je výslovně procesní následek popsán) doplnil o specifické postupy a oprávnění orgánů činných v trestním řízení (§ 32 TOPO).

IV.

Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

21. Ústavní soud posoudil splnění procesních předpokladů řízení a shledal, že ústavní stížnost byla podána včas a Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatelka je právně zastoupena v souladu s § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu. Ústavní stížnost je přípustná, neboť stěžovatelka vyčerpala všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svého práva (§ 75 odst. 1 téhož zákona *a contrario*). Trestní řízení vůči ní bylo završeno rozhodnutím dovolacího soudu o odmítnutí jejího dovolání.

22. Stěžovatelka je oprávněna podat ústavní stížnost proti napadeným rozhodnutím obecných soudů pouze v té části, které se jí týkají jako obviněné v trestním řízení. Ve vztahu ke zbývajícím částem trestních rozhodnutí není stěžovatelka osobou oprávněnou k podání ústavní stížnosti, proto Ústavní soud ve vztahu k této části návrhu k věcnému přezkumu nepřistoupil [§ 43 odst. 1 písm. c) zákona o Ústavním soudu].

23. Ústavní soud rozhodl bez nařízení jednání, neboť od něj neočekával další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu). Protože návrh původní soudkyně zpravodajky nezískal potřebnou většinu hlasů, předsedkyně senátu určila v souladu s § 55 zákona o Ústavním soudu nového soudce zpravodaje.

V.

Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

24. Ústavní soud je podle čl. 83 Ústavy soudním orgánem ochrany ústavnosti a tuto svoji pravomoc vykonává mimo jiné tím, že ve smyslu čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy rozhoduje o ústavní stížnosti proti pravomocnému rozhodnutí a jinému zásahu orgánů veřejné moci do ústavně zaručených základních práv a svobod [srov. též § 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu]. Ústavní soud není součástí soustavy obecných soudů a není ani povolán k instančnímu přezkumu jejich rozhodnutí; směřuje-li ústavní stížnost proti rozhodnutí vydanému v trestním řízení, není proto samo o sobě významné, je-li namítána jeho věcná nesprávnost. Jeho pravomoc je založena výlučně k přezkumu rozhodnutí z hlediska dodržení ústavněprávních principů, tj. zda v řízení (rozhodnutím v něm vydaným) nebyly dotčeny ústavně zaručená práva nebo svobody jeho účastníka, zda řízení bylo vedeno v souladu s těmito principy a zda lze řízení jako celek pokládat za spravedlivé.

25. Podle čl. 2 odst. 2 Listiny lze státní moc uplatňovat jen v případech a v mezích stanovených zákonem, a to způsobem, který zákon stanoví. Citovaný článek, jehož obdobu lze nalézt rovněž v čl. 2 odst. 3 Ústavy, upravuje základní princip výkonu veřejné moci. Jeho projevem je mimo jiné ústavně zaručené právo nebýt stíhán jinak než z důvodů a způsobem, který stanoví zákon, jež je zakotveno v čl. 8 odst. 2 Listiny. Toto základní právo garantující zákonnost trestního stíhání se úzce pojí se zárukami práva na soudní ochranu podle čl. 36 a násl. Listiny. Lze jej označit za doprovodnou procesní záruku k základním právům upraveným v hlavě páté Listiny (Husseini, F., Bartoň, M., Kokeš, M., Kopa, M. a kol. Listina základních práv a svobod. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021. Str. 260). Práva vyplývající z čl. 8 Listiny jsou však vyhrazena pouze fyzickým osobám, neboť směřují k ochraně osobní svobody jednotlivce, která je u právnických osob z povahy věci vyloučena (srov. Kühn, Z., Kratochvíl, J., Kmec, J., Kosař, D. a kol. Listina základních práv a svobod. Velký komentář. Praha: Leges, 2022. Str. 52). Stěžovatelka je právnickou osobou, proto porušení citovaného článku Ústavní soud v nynější věci nezkoumal.

26. Ve vztahu k právnickým osobám lze procesní záruky trestního řízení dovodit z práva na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny, podle něž se může každý domáhat stanoveným postupem svého práva u nezávislého a nestranného soudu. Naplnění záruk plynoucích z tohoto práva Ústavní soud posuzuje s ohledem na průběh celého řízení. Z hlediska zachování základního práva stěžovatelky na spravedlivý proces je rozhodující, zda je soudní řízení, respektive trestní řízení, jedná-li se o trestní věc, spravedlivé jako celek, nikoliv v jednotlivosti všech prováděných úkonů. Ne každé pochybení obecných soudů totiž vyvolává zásah do základního práva, který by měl být odčiněn, a na který by musel reagovat

Ústavní soud (viz např. usnesení ze dne 5. 9. 2017 sp. zn. II. ÚS 1945/17, ze dne 31. 8. 2015 sp. zn. II. ÚS 287/15 a další).

27. Při posuzování spravedlivosti řízení je třeba dbát nejen na to, zda orgány veřejné moci dodržely zákonný postup řízení, ale zejména akcentovat praktickou a účinnou ochranu práv jeho účastníků. Ochrana vyplývající z práva na spravedlivý proces není samoučelná. Smyslem formálních záruk práva na soudní ochranu v trestním řízení je ve vztahu k osobě obviněného zejména materiální naplnění jeho práva na obhajobu ve smyslu čl. 40 odst. 3 Listiny a čl. 6 odst. 3 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. Materiální stránka zákonného procesu se totiž zhmotňuje v ochraně práva obviněného být účasten procesu, v němž mu bude umožněno účinně hájit svá tvrzení.

28. Účelu trestního řízení nelze dosahovat za cenu porušení ustanovení majících zajistit obviněnému možnost se účinně hájit. Právo na obhajobu může podléhat omezením, takovým omezením však nesmí dojít k popření jeho smyslu a účelu. Právě otázku, zda bylo zachováno právo stěžovatelky na obhajobu ve smyslu výše citovaných článků, považuje Ústavní soud za klíčovou při posuzování nynější ústavní stížnosti.

29. V této věci je úkolem Ústavního soudu posoudit, zda z hlediska ochrany základních práv stěžovatelky ob stojí postup trestních soudů, které stěžovatelku „vtáhly“ do probíhajícího trestního řízení s odkazem na § 10 odst. 1 TOPO, aniž by vůči ní bylo zahájeno trestní stíhání či na ni podána obžaloba.

30. Před posouzením námitek týkajících se procesního postupu považuje Ústavní soud za vhodné vypořádat se s námitkou zpochybňující samotný hmotněprávní přechod trestní odpovědnosti společnosti Metrostav na stěžovatelku. Stěžovatelka tuto námitku vznáší až na samém konci své ústavní stížnosti a stručně dovozuje pojmové vyloučení kontinuity právní subjektivity v případě, kdy původní právní osoba nezanikne a na nástupnickou právnickou osobu přechází pouze část jmění.

31. Ústavní soud k takto formulované námitce poukazuje na rozsáhlou argumentaci Nejvyššího soudu, který v napadeném rozsudku otázku právního nástupnictví stěžovatelky velmi podrobně rozebírá (viz body 81 – 89 rozsudku Nejvyššího soudu). Stěžovatelka v ústavní stížnosti na žádný z argumentů Nejvyššího soudu nereaguje, což ostatně sama připouští s tím, že primárně její argumentace směřuje proti procesnímu postupu, nikoli proti splnění hmotněprávních podmínek přechodu trestní odpovědnosti.

32. Ústavní soud se již v minulosti vyjádřil k výkladu ustanovení o přechodu trestní odpovědnosti na právního nástupce právnické osoby, když uvedl, že „není namístě interpretovat ustanovení § 10 odst. 1 TOPO způsobem, že by bylo aplikovatelné na všechny případy singulární sukcese, není současně možné přehlížet, že ačkoliv prodej podniku (resp. závodu) z hlediska teorie spadá pod případy singulární sukcese, vykazuje jisté (materiální) znaky blízké se sukcesí universální. Jinými slovy řečeno, bylo by vskutku proti smyslu samotné právní úpravy trestní odpovědnosti právnických osob, pakliže by případná trestněprávní sankce nemohla dopadat na společnost, na niž by byl převeden celý podnik (závod) trestně stíhané (a posléze i odsouzené) obchodní společnosti. Stěžovatelkou dovolávaná interpretace ustanovení § 10 odst. 1 TOPO by tak nevyhnutelně vedla k tomu, že by k faktické beztrestnosti jakékoliv obchodní společnosti stačilo, aby případně převedla svůj podnik (závod), resp. jeho bonitní část na nově vzniklou (či jinou již existující) obchodní společnost (srov. usnesení ze dne 23. 3. 2016 sp. zn. II. ÚS 840/14, bod 12). Na těchto již učiněných závěrech Ústavní soud neshledává v kontextu dosavadních zjištění v této věci a ustáleného chápání institutu přechodu trestní odpovědnosti právnické osoby na jejího právního nástupce v literatuře cokoli přehodnocovat. Z § 10 TOPO též

vyplývá, že zákon nevyžaduje, aby v souvislosti s přechodem trestní odpovědnosti na právního nástupce právnické osoby právnická osoba zanikla. Měla-li by přecházet trestní odpovědnost jen na právního nástupce právnické osoby, která zanikla, musel by to zákon stanovit výslovně, což nečiní. Lze tedy konstatovat, že k přechodu trestní odpovědnosti na právního nástupce dochází, i když právnická osoba nezaniká. To výslovně uvádí i důvodová zpráva, která zdůrazňuje, že „*vzhledem k tomu, že při přeměně právnické osoby nemusí dojít k zániku původní právnické osoby, se zároveň výslovně stanoví, že trestně odpovědná je vedle právního nástupce nadále i původní právnická osoba.*“ Tyto závěry odpovídají i charakteru trestní odpovědnosti, neboť by bylo zcela nelogické, aby jen v důsledku právního nástupnictví jiné právnické osoby, ke kterému došlo po spáchání trestného činu, již trestně neodpovídala nezaniklá právnická osoba, již se přičetlo podle § 8 odst. 1, 2 TOPO jeho spáchání (viz Šámal, P. a kol. Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 277). Stěžovatelčinu námitku proto Ústavní soud považuje za zjevně neopodstatněnou.

33. V projednávané věci tedy platí závěr obecných soudů, že převod části závodu (Divize 4) z původně stíhané právnické osoby na stěžovatelku založil právní nástupnictví stěžovatelky v trestním řízení, a došlo k přechodu trestní odpovědnosti na stěžovatelku.

34. Těžištěm těchto námitek je interpretace ustanovení § 10 odst. 1 TOPO a jeho zásadní premisa, podle které trestní odpovědnost právnické osoby přechází na všechny její právní nástupce. Bez této úpravy by nebylo možno dosáhnout účelu úpravy trestněprávní odpovědnosti právnických osob. Na rozdíl od trestně stíhané fyzické osoby, která si nese svou případnou trestní odpovědnost až do smrti, právnická osoba může v průběhu trestního řízení procházet řadou právních změn a majetkových dispozic, které její případnou trestní odpovědnost mění. Zakotvení přechodu trestní odpovědnosti právnické osoby na nástupce je důležitou podmínkou funkčnosti úpravy trestní odpovědnosti právnických osob, neboť – jak zdůrazňuje i důvodová zpráva k § 10 TOPO – bez úpravy přechodu trestní odpovědnosti na nástupce by se právnická osoba mohla snadno vyhnout trestu a důsledkům s ním spojeným, což zpochybňuje účel a smysl celého zákona a ochranné funkce trestního práva jako takového.

35. Zákonodárce si toho byl zjevně vědom, neboť v ustanovení § 10 odst. 1 TOPO počítal s nastoupením účinků spojených s trestní odpovědností právnické osoby vůči jejímu právnímu nástupci bez dalšího k okamžiku vzniku právního nástupnictví (viz důvodová zpráva k tomuto ustanovení), tj. ex lege. Nejvyšší soud v napadeném usnesení vycházel při své úvaze z předpokladu racionálního zákonodárce, jehož záměrem není tvořit nesystematická řešení, ale naopak vždy zvolit nejrozumnější a nejehospodárnější cestu k dosažení zamýšleného účelu. Takovému způsobu výkladu legislativního záměru, resp. naplnění jeho smyslu odpovídá podle Nejvyššího soudu postup spočívající v automatickém „vstoupení“ právního nástupce do trestního řízení (bylo-li již započato), a to v jeho aktuální fázi, v jaké se nachází v době vzniku právního nástupnictví. V opačném případě by byl popřen základní účel ustanovení § 10 odst. 1 TOPO, neboť pokud by bylo nutno zahajovat vůči právnímu nástupci nové trestní stíhání, bylo by například možné, aby právnická osoba vždy před pravomocným skončením trestního řízení opakovaně provedla účelové majetkové dispozice mající za následek přechod trestní odpovědnosti na další osoby, což by v konečném důsledku vedlo až k promlčení trestní odpovědnosti za trestný čin (srov. blíže body 61 – 77 rozsudku Nejvyššího soudu). Tyto závěry Nejvyššího soudu odpovídají dikci § 10 TOPO, jehož odstavec 4 dokonce předpokládá přechod trestní odpovědnosti v době po pravomocném skončení trestního stíhání, dojde-li současně ke zrušení právnické osoby, k čemuž důvodová zpráva zdůrazňuje, že se toto ustanovení použije zejména v době „... výkonu uloženého trestu právnickou osobou za účelem zabránění právnické osobě, aby se vyhnula uloženému

trestu“. Proto, nevykonala-li odsouzená právnická osoba kterýkoli uložený trest, přechází v takovém případě výkon tohoto trestu ze zákona na všechny právní nástupce odsouzené právnické osoby (srov. Šámal, P. a kol. Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 291).

36. Bylo by jistě vhodné, aby hmotněprávní ustanovení popsaného významu bylo provedeno konkrétními procesními pravidly k jeho aplikaci v trestním řízení. Ta v zákoně absentují, avšak zároveň zákon nestanoví k procesnímu provedení § 10 TOPO ani žádné limitující podmínky. Ostatně situace, kdy určité hmotněprávní ustanovení nemá konkrétní procesní „protějšek“, není výjimečná a sama o sobě není důvodem k vyprázdnění dotyčné hmotněprávní úpravy. Pokud § 10 odst. 1 TOPO předpokládá přechod trestní odpovědnosti v jakékoliv fázi trestního řízení, aniž k tomu stanoví přesný procesní postup, je namístě presumovat logický a ústavně konformní předpoklad zákonodárce, že k tomu dojde při zachování všech atributů spravedlivého procesu.

37. Obecné soudy jsou tedy v případě právního nástupnictví u trestně stíhané právnické osoby povinny postupovat tak, aby při zahrnutí právního nástupce do již probíhajícího trestního stíhání jeho právního předchůdce nedošlo k popření práva na obhajobu či dalších aspektů vyplývajících z práva na spravedlivý proces. Konkrétně poskytnou nástupnické právnické osobě veškerá příslušná práva i dostatečná poučení s ohledem na fázi, v níž do řízení vstupuje (viz Fenyk, J., Smejkal, L., Bílá, I. Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2024. Str. 85). Zachování procesních práv nástupce, který do trestního řízení vstupuje na základě § 10 odst. 1 TOPO, je určeno jednak zachováním všech práv jeho předchůdce do okamžiku přechodu trestní odpovědnosti, a dále zpřístupněním všech poučení a práv, které lze nástupci po vstupu do trestního řízení poskytnout, aniž by tím byl popřen smysl a účel trestního řízení. Takové posouzení však bez dalšího neznamena nutnost vrácení věci před okamžik zahájení trestního stíhání.

38. Na základě výše uvedeného Ústavní soud shrnuje, že nelze přisvědčit námitce stěžovatelky, podle které nelze právnickým osobám, které vstupují do trestního řízení podle § 10 odst. 1 TOPO v jeho pozdějších fázích, zajistit právo na spravedlivé trestní řízení, případně, že tyto osoby jsou ponechány bez zákonných mezí na libovůli orgánů činných v trestním řízení.

39. Stěžovatelka nezpochybňovala, že v jejím případě měla po vstupu do řízení k dispozici veškerá práva a možnosti obhajoby. Omezení práv obhajoby namítá pouze obecně, neuvádí žádné příklady zbavení konkrétních práv, které by vyžadovaly vrácení věci do okamžiku před zahájením trestního stíhání. Její námitky se týkaly předchozí fáze řízení, kdy v něm ještě nefigurovala, zejména nemožnosti účastnit se přípravného řízení. K této otázce se podrobně vyjádřil Nejvyšší soud (bod 68 napadeného rozsudku), který odkázal na popření základního účelu ustanovení § 10 odst. 1 TOPO v případě nutnosti nového zahájení řízení vůči právnímu nástupci. Jak je již zmíněno výše (bod 34 tohoto nálezu), nástupnická právnická osoba by v takovém případě mohla vždy před pravomocným skončením trestního řízení opakovaně činit účelové majetkové dispozice mající za následek přechod trestní odpovědnosti na další osoby. Ústavní soud tyto důvody považuje z ústavního hlediska za udržitelné. Pro hodnocení této otázky považuje za podstatné, že těžiště trestního řízení je nepochybně v řízení před soudem (viz zejm. § 220 odst. 2 trestního řádu), které probíhá na základě zásady obžalovací v kontradiktorní podobě za účasti procesních stran, při nejširším uplatnění jejich práv (včetně práva na obhajobu) a při nejširším uplatnění všech zásad trestního řízení, čímž je umožněno všestranné objasnění věci a konečné meritorní

rozhodnutí. I v odvolacím řízení tak obžalovaný může uplatňovat práva obviněného v přípravném řízení, např. navrhnout zastavení trestního stíhání, přerušeni trestního řízení, postoupení věci jinému příslušnému orgánu atd., dále může samozřejmě činit procesní návrhy na (ne)provedení důkazů, resp. jejich nezákonné provedení, komplexně se k věci vyjádřit, apod. (§ 253 trestního řádu a násl.).

40. Procesní postup, kterým se stěžovatelka stala obviněnou (resp. obžalovanou) v trestním řízení, a s tím související šíři uplatnění jejích obhajovacích práv podrobně popisuje Nejvyšší soud v napadeném usnesení (body 70 a násl.). Ústavní soud se ztotožnil se závěrem Nejvyššího soudu o tom, že soudy obou stupňů zachovaly právo stěžovatelky na obhajobu v náležité a dostatečné míře. Za prvé, vrchní soud zajistil, aby se stěžovatelka mohla řádně seznámit s povahou a důvodem obvinění, které proti ní bylo vzneseno, neboť jí v rámci předvolání doručil opis obžaloby, jakož i předcházejících soudních rozhodnutí ve věci a odvolání společnosti Metrostav, a. s. Za druhé, stěžovatelka měla dostatek času seznámit se s obsahem trestního spisu a byl jí poskytnut dostatečný časový prostor k přípravě obhajoby před veřejným zasedáním u vrchního soudu. Za třetí, stěžovatelka měla v průběhu veřejného zasedání u vrchního soudu možnost reagovat na dokazování k otázce právního nástupnictví, měla možnost navrhnout jeho doplnění a vyjádřit se k jeho výsledku. Konečně, navrácením věci soudu prvního stupně bylo zajištěno, že stěžovatelka mohla být účastna hlavního líčení, v němž se měla možnost vyjádřit k provedenému dokazování, navrhnout důkazy a hájit svá tvrzení. Proti rozsudku krajského soudu měla stěžovatelka možnost podat odvolání, čehož také využila a její práva nebyla v odvolacím řízení nijak krácena. Postupem obecných soudů tak byla zachována práva obhajoby, jakož i dvojinstančnost trestního řízení.

41. Ústavní soud proto dospěl k závěru, že obecné soudy zachovaly právo stěžovatelky na obhajobu v náležité a dostatečné míře tak, aby po vstupu do trestního řízení mohla využít v plném rozsahu i kvalitě veškeré instituty zajišťující ochranu jejích práv. Postupem obecných soudů nedošlo k porušení základních práv stěžovatelky, neboť soudy stěžovatelce umožnily dostatečně široké uplatnění jejích obhajovacích práv tak, aby nebyla připravena o možnost účinně se hájit.

VI. Závěr

42. Jelikož námitky stěžovatelky zpochybňující procesní postup soudů, kterým aplikovaly § 10 odst. 1 TOPO, nebyly důvodné, a stěžovatelka též nebyla nepřipustně zkrácena na možnosti účinně se hájit před trestními soudy, dospěl Ústavní soud k závěru, že ústavní stížnost není důvodná.

43. Ústavní soud proto ústavní stížnost podle § 82 odst. 1 zákona o Ústavním soudu zamítl.

Poučení: Proti usnesení Ústavního soudu není odvolání přípustné.

V Brně dne 21. dubna 2026

Daniela Zemanová
předsedkyně senátu

Odlišné stanovisko soudkyně Lucie Dolanské Bányaiové

Podle § 14 zákona o Ústavním soudu uplatňuji odlišné stanovisko k výroku a odůvodnění nálezu.

Stěžovatelka byla „vtažena“ do trestního řízení ve fázi odvolacího řízení rozhodnutím vrchního soudu, který v rámci odvolacího řízení rozšířil okruh obviněných, zrušil rozsudek soudu prvního stupně a věc soudu prvního stupně vrátil k novému projednání a rozhodnutí jak ve vztahu k původním obviněným, tak rovněž ve vztahu ke stěžovatelce. Proti stěžovatelce nebylo zahájeno trestní stíhání, ani na ni podána obžaloba. Úkolem Ústavního soudu bylo posoudit a zhodnotit, zda stěžovatelka byla při tomto procesním postupu stíhána zákonným způsobem.

S obecnými soudy lze souhlasit, že k převodu části závodu z původně stíhané právnické osoby na stěžovatelku došlo s úmyslem vyhnout se trestnímu stíhání, resp. vyhnout se následkům trestní odpovědnosti. Nicméně, na rozdíl od většiny se domnívám, že tím, jak v této věci trestní soudy vůči stěžovatelích postupovaly, překročily své pravomoci a jednaly svévolně, bez opory v zákoně.

Většina se shoduje s Nejvyšším soudem (a soudem vrchním) , že automatické vtažení stěžovatelky do trestního řízení vyplývá z extenzivního výkladu § 10 odst. 1 TOPO. S tím nemohu souhlasit. Podle § 10 odst. 1 TOPO „*trestní odpovědnost právnické osoby přechází na všechny její právní nástupce*“. Ustanovení § 10 odst. 1 TOPO je normou hmotněprávní, o čemž není a v tomto řízení nikdy nebylo pochyb. Je-li v § 10 odst. 1 TOPO řečeno, že „*trestní odpovědnost přechází*“ na právní nástupce, pak tento pojem nic neříká o případné existenci trestněprocesního vztahu. Hmotněprávní přechod trestní odpovědnosti nelze zaměňovat za procesní nástupnictví obviněné právnické osoby.

Procesním protějškem § 10 TOPO je úprava zakotvená v § 32 TOPO. Ta směřuje k tomu, aby bylo trestně stíhaným právnickým osobám zabráněno ve vyhýbání se trestním sankcím. Neobsahuje ovšem žádné procesní pravidlo, jež by dopadalo přímo na případy přechodu trestní odpovědnosti při převodu části závodu po zahájení trestního stíhání, jak tomu bylo v této věci.

Extenzivním výkladem § 10 odst. 1 TOPO aplikovaným obecnými soudy není možné dovodit, že se právnická osoba, na níž přešla trestní odpovědnost (v hmotněprávním smyslu), automaticky stane stranou probíhajícího trestního řízení v pozici obviněné a vstoupí do tohoto řízení v jeho aktuální fázi. Takový závěr spadá zcela mimo rozsah § 10 TOPO. Absentující procesní úpravu nelze nahradit teleologickým (ani jiným) výkladem hmotněprávního ustanovení. Hmotněprávní ustanovení § 10 odst. 1 TOPO nemůže být zákonným základem pro „automatické vtažení“ nástupnické právnické osoby do aktuální fáze trestního řízení, tak jak to v nynější věci provedly obecné soudy.

Postup obecných soudů v nynější věci nelze odůvodnit ani uplatněním analogie. V zákoně totiž nelze spatřovat mezeru, v jejímž důsledku by orgány činné v trestním řízení vůbec nemohly proti nástupnické právnické osobě procesně postupovat. Jde-li o procesní ustanovení v řízení proti právnické osobě, navazuje zákon o trestní odpovědnosti právnických osob na trestní řád (§ 1 odst. 2 TOPO). Ten se použije subsidiárně, nestanoví-li zákon o trestní odpovědnosti právnických osob jinak a není-li to z povahy věci vyloučeno. Trestní řád obsahuje jasný procesní postup, kterým se řídí průběh trestního řízení, ať už jde o osoby právnické či fyzické (zahájení trestního stíhání podle § 160 trestního řádu, podání

obžaloby podle § 180 trestního řádu, atd.). Za situace, kdy trestní předpisy neobsahují speciální úpravu procesního postupu vůči právnické osobě, na níž přešla trestní odpovědnost podle § 10 odst. 1 TOPO, uplatní se tato obecná úprava. Za současného stavu legislativy pouze takový postup odpovídá zásadě řádného zákonného procesu („*nullus processus criminalis sine lege*“).

V bodě 35 nálezu většina konstatuje, že „*situace, kdy určité hmotněprávní ustanovení nemá konkrétní procesní ‚protějšek‘, není výjimečná a sama o sobě není důvodem k vyprázdnění dotyčné hmotněprávní úpravy*“. Proti tomu však lze namítnout, že v procesních předpisech jiných právních odvětví procesní nástupnictví právnických osob naopak bývá zákonem výslovně upraveno. Například § 240 daňového řádu explicitně zakotvuje procesní nástupnictví jako procesní důsledek univerzální právní sukcese, kdy podle odst. 1 citovaného ustanovení získává právní nástupce postavení daňového subjektu namísto zaniklé právnické osoby. V zákonné úpravě civilního řízení je pak zakotveno procesní nástupnictví v případě univerzální i singulární sukcese (§ 107 a 107a o. s. ř.). Výslovná zákonná úprava procesního nástupnictví při singulární sukcesi byla do zákona vložena novelou č. 30/2000 Sb., kterou měly být odstraněny výkladové obtíže, jež v praxi vznikaly při řešení otázky, zda procesní nástupnictví nastává též při singulární sukcesi (viz Důvodová zpráva k zákonu č. 30/2000 Sb.). Z toho je zřejmé, že i v kontextu civilního procesu shledal zákonodárce nutnost upravit vstup právního nástupce účastníka do řízení na úrovni zákona.

Obecnými soudy zvolený procesní postup nelze opřít ani o žádné jiné zákonné ustanovení TOPO a nelze jej vysvětlit či ospravedlnit ani úvahami o efektivitě trestního řízení. Smyslem zásady rychlého procesu podle § 2 odst. 4 trestního řádu, navazující na ústavně zaručené právo na projednání věci bez zbytečných průtahů (čl. 38 odst. 2 Listiny a čl. 6 odst. 1 Úmluvy), je ochrana osoby, proti níž je vedeno trestní řízení. V nynější věci soudy uplatněním této zásady naopak zdůvodňují procesní postup, který nemá zákonný podklad a kterým jsou tak zkracována základní práva této osoby. Ani tyto úvahy obecných soudů proto nelze akceptovat.

Těžištěm trestního řízení je nepochybně řízení před soudem. Neznamená to však, že předsoudní fáze trestního řízení je z hlediska ochrany obhajovacích práv zcela bez významu, jak nález naznačuje. Omezení možnosti obhajoby účastnit se úkonů přípravného řízení, vznášet v něm návrhy a ovlivňovat jeho průběh, je nepochybně omezením práva na obhajobu podle čl. 40 odst. 3 věty první Listiny. Právo na obhajobu může podléhat omezením. První a základní podmínkou souladu takového omezení s ústavním pořádkem je však skutečnost, že k němu dojde na základě zákona (čl. 4 odst. 2 Listiny). Procesní postup, kterým byla stěžovatelka „automaticky vtažena“ do již probíhajícího trestního řízení do fáze řízení před soudem, neměl oporu v zákoně, naopak popřel zákonem stanovené procesní postupy trestního řízení. Obecné soudy tak v rozporu s čl. 2 odst. 2 Listiny překročily své zákonné pravomoci, využily postup zákonem nepředvídaný a omezily stěžovatelce čas a možnost k přípravě obhajoby bez zákonného podkladu a porušily právo stěžovatelky na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny. Napadená rozhodnutí proto měla být zrušena. Na tomto závěru nic nemění ani to, že obecné soudy v posuzované věci projevily maximální snahu umožnit stěžovatelce co nejširší uplatnění jejích obhajovacích práv v rámci jimi zvoleného procesního postupu.

Závěrem je třeba říci, že orgány činné v trestním řízení v nynější věci sledovaly důležitý cíl, tedy zabránit trestně stíhaným právnickým osobám vyhýbat se následkům trestního řízení účelovými přesuny majetku na další právnické osoby. Sledování tohoto cíle však samo o sobě nemůže nahradit případnou nedostatečnost zákonné úpravy, o jejímž nastavení, včetně

řádného vyvažování ochrany veřejného zájmu a základních práv obviněných, musí rozhodovat zákonodárce. Ani možné pochybnosti o efektivitě zákonem stanoveného postupu nemohou být důvodem pro jeho nerespektování a libovolné vytváření nových procesních postupů nemajících oporu v zákoně. Zájem na rychlosti a hospodárnosti trestního řízení nemůže být v právním státě nadřazen zásadě řádného zákonného trestního procesu. Pakliže existují pochybnosti o efektivitě trestního stíhání nástupnické právnické osoby za zachování zákonem stanovených pravidel trestního procesu, je věcí zákonodárce právní úpravu změnit tak, aby byla nastavena jasná procesní pravidla, která zajistí spravedlivou rovnováhu mezi zájmem na efektivním stíhání a postihu trestně odpovědných právnických osob na straně jedné a ochraně základních práv nástupnických právnických osob na straně druhé.

V Brně 21. dubna 2026

Lucie Dolanská Bányaiová